

Zijne Excellentie de minister voor Klimaat en Energie

De heer drs. R.A.A. Jetten

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

Datum: 30 juni 2022
Onderwerp: Consultatie ontwerp klimaatbeleid

Geachte heer Jetten,

Op 2 juni 2022 heeft u het ontwerp-beleidsprogramma Klimaat ter consultatie aangeboden. Dit beleidsprogramma geeft een overzicht van de belangrijkste beleidsinstrumenten per sector waarmee het kabinet het doel van ten minste 55% CO₂-reductie in 2030 wil realiseren. Om met voldoende zekerheid het aangescherpte doel van 55% reductie in 2030 te realiseren, wil het kabinet zich bij de uitwerking van het klimaatbeleid richten op 60% emissiereductie, zodat ook bij tegenvallers de 55% niet in het geding komt. Versnelling en aanvulling van beleid is daarom noodzakelijk.

Vanuit Ennatuurlijk onderschrijven wij deze noodzaak en wij zijn dan ook verheugd met de voortvarendheid waarmee dit kabinet de versnelling wenst op te pakken. Wij zien echter ook dat vooralsnog veel beleidsinstrumenten pas op hoofdlijnen zijn uitgewerkt, waarbij de werkelijke impact toch vooral afhankelijk is van de detailuitwerking van die beleidsinstrumenten. Een deugdelijke uitwerking daarvan vergt tijd. Tijd die gezien de urgentie eigenlijk niet meer voorhanden is. Echter, een onzorgvuldige uitwerking kan ongewenste neveneffecten tot gevolg hebben die uiteindelijk maken dat de klimaatdoelen alleen nog maar lastiger behaald kunnen worden. In onze consultatiereactie dragen wij daarom graag met onze praktijkervaring en gedachtenvorming bij aan de verdere invulling van het beleidsprogramma Klimaat; in het bijzonder voor de sector *Gebouwde Omgeving* en met name gericht op de bijdrage en ontwikkeling van warmtenetten.

Ambitie warmtenetten in de gebouwde omgeving

In het Klimaatakkoord hebben de warmtebedrijven, waaronder Ennatuurlijk, aangegeven dat zij onder de condities zoals die in het Klimaatakkoord tussen alle partijen zijn overeengekomen in staat zijn om een groei in warmtenetten in de bestaande gebouwde omgeving te realiseren oplopend naar circa 80.000 woningequivalenten per jaar in 2025 en dit niveau vasthoudend t/m 2030. Dit resulteert in een warmtevraag van 40 PJ in 2030 die via warmtenetten ingevuld zou kunnen worden. Met een aanscherping van de doelstellingen is ook een versnelling in de warmtetransitie noodzakelijk.

Wij delen de constatering dat de gewenste en noodzakelijke opschaling van duurzame warmte- en koudetechnieken, -bronnen en –infrastructuur dan ook veel sneller op gang moet komen. Aan de andere kant zien wij wel degelijk ook mooie marktontwikkelingen die lokaal een forse bijdrage leveren aan de realisatie van de warmtetransitie. Uit ons eigen portfolio noemen we bijvoorbeeld alleen al de realisatie van de Warmtesingel in Breda, de realisatie van de Warmtebaan in Enschede en de ontwikkeling van geothermie in Leeuwarden, die bij elkaar alleen al een potentie ontsluiten van ruim 100.000 additionele woningen die onder de juiste overige condities wel degelijk van het aardgas af kunnen. En juist in die overige condities wringt het vooralsnog. U benoemt daarbij zelf de onrendabele

top voor warmte-infrastructuur als een van de grootste knelpunten. Deze constatering onderschrijven wij echter maar ten dele. Wij zien namelijk nog een aantal andere, misschien wel grotere knelpunten, die eerst of op zijn minst gelijktijdig opgepakt zouden moeten worden.

De belangrijkste aandachtspunten en suggesties die wij voor de juiste invulling van de overige condities en daarmee het slechten van de grootste knelpunten mee willen geven, zijn daarbij als volgt:

- 1) Elk warmtenet is een separaat energiesysteem. Benader de ondersteuning van de ontwikkeling en bedrijfsvoering van een warmtenet daarom ook veel meer integraal.
- 2) Zorg voor een versnelling in de Wijkaanpak door gemeenten vanaf het allereerste moment van die aanpak naast hun inwoners te plaatsen in plaats van in eerste instantie ertegenover.
- 3) Zorg voor een ondersteunend wettelijk kader dat de investeringsbereidheid en innovatiekracht van de markt verhoogd en daarmee ook de aantrekkelijkheid van duurzame alternatieven voor gebouweigenaren vergroot.
- 4) Hoe meer duurzame warmtebronnen op meer locaties mogelijk worden, hoe groter de potentie van duurzame warmte om bij te dragen aan de klimaatdoelen.

De vier benoemde belangrijkste aandachtspunten en suggesties staan in essentie niet op zichzelf en kennen een sterke onderlinge verwevenheid. Dit heeft alles te maken met het eerste aandachtspunt dat elk warmtenet in essentie een separaat energiesysteem is. In de rest van onze consultatiereactie worden de vier benoemde belangrijkste aandachtspunten en suggesties nader toegelicht en uitgediept.

Elk warmtenet is een integraal en separaat energiesysteem

Een warmtenet is in essentie een gesloten systeem bestaande uit een aanvoer- en een retourleiding waarbij water door dit leidingstelsel rond wordt gepompt. Het water dient daarbij als het transportmedium voor de warmte. Warmtebronnen verhogen de temperatuur van het water en bij de klanten wordt dit warme water via een afleverunit weer afgekoeld doordat de vrijgekomen warmte wordt gebruikt als proceswarmte, voor ruimteverwarming of voor de bereiding van warm kraanwater. Water heeft immers de natuurlijke eigenschap om af te koelen zodra het in contact komt met een koudere omgeving, die daardoor juist opwarmt. Dit is ook de reden waarom een deel van de warmte bij het transport al verloren gaat; het zogenaamde leidingverlies. Het afgekoelde water gaat vervolgens weer terug naar de warmtebron, waarna de cyclus weer van voor af aan begint. Voor het transport van water is een drukverschil benodigd dat door middel van transportpompen wordt gegenereerd. Door deze fysische eigenschappen van water zijn warmtenetten per definitie lokale energiesystemen met daardoor meestal maar een relatief beperkt aantal klanten en warmtebronnen in dat beperkte geografische gebied. In elk geval aanmerkelijk kleiner dan bijvoorbeeld het Nederlandse, eigenlijk zelfs het Europese, elektriciteitsnet. Elk warmtenet is in die zin een uniek energiesysteem. De temperatuur en druk in het warmtenet zijn daarbij afhankelijk van de lokaal beschikbare bronnen en de vraag vanuit de (potentiële) klanten. Bij de ontwikkeling van een warmtenet moeten vraag en aanbod zoveel mogelijk bij elkaar worden gebracht. Niet alleen qua beschikbaar en gevraagd vermogen, maar ook qua temperaturen en druk. Een integrale aanpak over de gehele warmteketen is daarom noodzakelijk om succesvol een warmtenet te kunnen ontwikkelen en bedrijven.

Meer integraliteit benodigd in de financiële ondersteuning van de ontwikkeling van warmtenetten

Voor de financiële ondersteuning bij de ontwikkeling van duurzame warmtebronnen kennen we het bestaande beleidsinstrument van de SDE++ (inhoudelijk komen we hier op pagina 8 en 9 op terug). Voor de financiële ondersteuning van de klant voor het laten realiseren van de warmte-aansluiting en mogelijke aanpassingen aan het gebouw kennen we afhankelijk van het type klant onder andere de SAH, de ISDE en het Warmtefonds. Om de door u als een van de grootste knelpunten omschreven onrendabele top voor de warmte-infrastructuur te mitigeren komt er daarnaast een nationale subsidieregeling voor financiering van een deel van de onrendabele top van collectieve warmteprojecten. Hoe deze subsidie precies wordt voorgegeven, is nog niet bekend (gemaakt).

Wij zijn verheugd met de komst van een subsidie voor de onrendabele top van collectieve warmteprojecten. Wat ons daarbij wel nog zorgen baart, is dat u aangeeft dat dit maar voor een deel van de onrendabele top gaat gelden. Daarmee blijft nog altijd een deel van de onrendabele top aanwezig dat dus op een andere wijze afgedicht moet worden. Mogelijk doelt u hierbij op de inzet van onder andere de reeds bestaande andere instrumenten. Dat zou betekenen dat er verschillende instrumenten, die ook nog deels tenderregelingen zijn, voor verschillende delen van de warmteketen benodigd zijn voor een succesvolle integrale ontwikkeling van een warmtenet. Daarmee ontstaat het gevaar dat instrumenten worden verstrekt voor slechts een of enkele delen van de keten, maar dat het warmteproject als totaal nog steeds niet haalbaar is. Een ander mogelijk gevaar is dat betrokken partijen juist gaan wachten met hun investeringsbesluit tot ook de resterende instrumenten zijn toegekend aan het in de basis reeds voldoende ondersteunde warmteproject. In beide gevallen wordt wel een claim gelegd op beschikbare middelen vanuit deze instrumenten, die daardoor niet voor andere projecten meer beschikbaar zijn, terwijl ze ook nog niet tot realisatie van het betreffende warmtenet leiden. Dit komt de beoogde versnelling en opschaling niet ten goede. Wij verzoeken u dan ook om bij de verdere uitwerking van de financieringsinstrumenten de noodzakelijke integraliteit die benodigd is voor de ontwikkeling van een warmtenet mee te nemen. Zowel in de samenhang tussen de verschillende financieringsinstrumenten als bij de toekomstige toekenning ervan. Daarbij willen we nog wel meegeven dat enkel een uitbreiding van een bestaand warmtenet niet per definitie meteen de ontwikkeling van een additionele warmtebron vergt.

Versnelling van de wijkaanpak

De uitbreiding van een bestaand warmtenet zonder additionele bronontwikkeling is in de basis de wat eenvoudigere ontwikkeling van een warmtenet. Warmtenetten zijn van oudsher echter altijd in de nieuwbouw aangelegd. De enige hedendaagse bestaande bouw waar de warmteleidingen daardoor al voor de deur liggen, is bij de bestaande bouw die toentertijd als onderdeel van de wel aangesloten nieuwbouw om wat voor reden dan ook toch niet is aangesloten of bij bestaande bouw die toevalligerwijs langs het tracé van de warmtebron naar die oorspronkelijke nieuwbouw ligt. Vanwege de relatief hoge kosten van de warmte-infrastructuur in de bestaande bebouwde omgeving, zeker in vergelijking met in de nieuwbouw, is vraagbundeling noodzakelijk om tot acceptabele gemiddelde kosten voor de realisatie van de warmteaansluitingen te kunnen komen. Ondanks dat we mooie praktijkvoorbeelden in de bestaande bebouwde omgeving zien in bijvoorbeeld de Kruidenbuurt in Tilburg en de Wesselerbrink in Enschede vanuit het in het Klimaatakkoord afgesproken Startmotorkader met de woningcorporaties, zien we met name de noodzakelijke vraagbundeling nog onvoldoende van de grond komen. De onrendabele top, die zich vertaalt in een hogere dan door

klanten acceptabel bevonden kosten voor het realiseren van de warmte aansluitingen, is daarbij maar een van de factoren.

Duidelijkheid uitwerking afschaffen verhuurdersheffing

De warmteprojecten die wel van de grond komen, zijn op dit moment veelal renovatieprojecten bij woningcorporaties, waarbij het aardgasvrij maken van het complex of de buurt onderdeel is geworden van de levensduur verlengende maatregelen. Veelal zijn dit projecten waarbij weinig tot geen particulier bezit betrokken is en het complex of de buurt reeds in de buurt van het bestaande warmtenet ligt. Zodra er een aanzienlijk tracé door bestaand bebouwd gebied moet worden aangelegd of er veel particulier bezit rondom het corporatiebezit aanwezig is, worden de projecten complexer om gerealiseerd te krijgen. Wie draagt bijvoorbeeld de kosten voor het hoofdtracé en voor de mogelijke overdimensionering van het leidingwerk om op termijn de overige bebouwing ook aan te kunnen sluiten? Wat daarbij de afgelopen jaren zeker niet heeft geholpen om gezamenlijk voortvarend grotere stappen te zetten is de verhuurdersheffing waarmee de woningcorporaties van doen hadden en de impact die dit op hun investeringscapaciteit had. Wij zijn daarom verheugd dat het kabinet voornemens is om de verhuurdersheffing af te schaffen. Een spoedige inwerkingtreding van de intrekkingwet en een eveneens spoedige uitwerking van de prestatieafspraken die met de woningcorporaties worden gemaakt over de besteding van deze gelden is gewenst. Pas zodra die uitwerking gereed is, weten de woningcorporaties immers daadwerkelijk waar ze aan toe zijn en kunnen zij daarnaar gaan handelen.

Wijkaanpak waarbij gemeenten continu naast hun inwoners staan

Voor de vraagbundeling in met name het particuliere woningbezit is in het Klimaatakkoord afgesproken om tot een Wijkaanpak te komen. Gemeenten hebben daarbij de regierol gekregen voor het vormgeven en de uitvoering. Via een Transitievisie Warmte worden door de gemeente de wijken in volgorde van aanpak aangewezen en wat daarbij voor de desbetreffende wijk het meest voor de hand liggende alternatief voor aardgas zou zijn op basis van de laagste maatschappelijke kosten. In meer concrete Wijkuitvoeringsplannen worden vervolgens per wijk de alternatieven nader uitgewerkt en uiteindelijk een voor een daadwerkelijk van het aardgas afgehaald. In de praktijk ervaren we echter dat de Wijkaanpak nog niet tot de gewenste versnelling en opschaling heeft geleid. Een van de veelal genoemde oorzaken is het nog ontbreken van het noodzakelijke wettelijke kader. In het ontwerp-beleidsprogramma Klimaat valt te lezen dat het wetsvoorstel voor de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) nog dit jaar naar de Tweede Kamer wordt gestuurd. De Wgiw moet gemeenten de daadwerkelijke bevoegdheid geven om te besluiten wanneer en hoe een wijk (stapsgewijs) van het aardgas af gaat en welk alternatief voor aardgas er wordt gekozen. Deze wettelijke verankering lijkt een logische oplossing, maar doet in onze optiek weinig aan het meer fundamenteel onderliggende probleem.

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat elke gemeente eind 2021 een eerste Transitievisie Warmte zou hebben vastgesteld. We constateren, net als de gezamenlijke netbeheerders overigens, dat daar op dit moment echter helaas nog geen sprake van is. Daarnaast zien we dat het ontzettend moeizaam verloopt om in de in het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) aangewezen wijken daadwerkelijk tot overeenstemming en realisatie te geraken, zeker daar waar het om een groot deel particulier eigendom gaat. Deze laatste constatering staat eigenlijk los van de gekozen richting van het aardgas af. De voornaamste reden hiervoor is een natuurlijke weerstand tegen verandering. In veel van de PAW

wijken komt vanuit de betreffende inwoners dan ook de vraag terug waarom zij van het aardgas af moeten (al is dat met de recente geopolitieke ontwikkeling alweer wat minder), waarom nu en waarom als eerste. Elk van de alternatieven kent bovendien voordelen, maar zeker ook nadelen. Net als aardgas overigens. Juist de nadelen van het door de gemeente gekozen alternatief worden vaak breeduit uitgemeten. Zo kan het voorkomen dat men in wijk A juist faliekant tegen een warmtenet is gekeerd en vraagt om het alternatief van waterstof beter te onderzoeken, terwijl in wijk B precies het omgekeerde gebeurt. Welk alternatief ook voorgedragen wordt, er is altijd wel een reden om nu nog niks te hoeven of willen doen. De gemeente wordt daarbij vaak als de boeman gezien. Zij zijn immers de partij die de verandering initieert. Die weerstand maakt dat ook veel lokale politici uiterst behoedzaam te werk gaan. Het zijn immers ook hun (potentiële) kiezers bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen. Een doorzettingsmacht voor gemeenten lost dit fundamentele onderliggende probleem niet op en zorgt in onze optiek dan ook onvoldoende voor de gewenste versnelling en opschaling in heel het land.

Vanuit onze optiek zou het tot meer versnelling en opschaling leiden als de keuze voor het daadwerkelijk afsluiten van het aardgas in een buurt of wijk reeds bij wet zou worden geregeld, mogelijk op basis van de leeftijd van het aardgasnet via de Gaswet of in ontwikkeling zijnde Energiewet. Bij de nieuwbouw hebben we ervaren welke versnelling mogelijk is als bij wet wordt geregeld dat aardgas geen van de toepasbare alternatieven meer mag zijn. Uiteraard is voldoende tijd nodig tussen de eerste aankondiging voor een wijk en de werkelijke afsluiting in de wijk en dient voldoende rekening te worden gehouden met een veilige bedrijfsvoering van het aardgasnet, maar daarmee wordt wel voorkomen dat de gemeente als boeman wordt gezien en kan de gemeente vanaf de eerste dag van de bekendmaking samen met haar inwoners op zoek naar het beste alternatief voor de wijk. Het besluit om van het aardgas in een wijk af te gaan, is daarmee minder afhankelijk van de lokale politieke situatie en gevoeligheden. Bovendien vermindert de zekerheid van het verwijderen van het aardgasnet op een vastgesteld moment het risico voor de investeerders in de alternatieve energievoorziening in de wijk waardoor de investeringsbereidheid bij deze partijen toe zal nemen.

Waak voor vertraging of belemmering door de individuele aanpak

De collectieve Wijkaanpak kan niet overal tegelijk worden uitgevoerd. Zeker in de wijken die op termijn niet overgaan op een duurzaam warmtenet is het zonde om via de individuele aanpak niet alvast stappen te zetten die bijdragen aan het doel van ten minste 55% CO₂-reductie in 2030. Wij ondersteunen dan ook de aangekondigde normering die vanaf 2026 hogere eisen moet gaan stellen aan de efficiëntie van verwarmingsinstallaties, mits de woning of het gebouw daartoe geschikt is. Van belang achten wij wel dat de individuele aanpak de collectieve Wijkaanpak daarbij niet vertraagd of belemmert. De benoemde richtlijn van 10 jaar waarbij er nog geen plannen zijn voor een warmtevoorziening via een warmtenet of all-electric strategie in de wijk achten wij dan ook zeer verstandig, zowel voor de koop- als de huursector. Voor een gelijk speelveld tussen de individuele en collectieve warmteoplossingen is het daarnaast van belang dat de duurzaamheid van beide type oplossingen wel op gelijke wijze wordt meegenomen en beoordeeld in onder andere het energielabel en andere certificering. Hier is op dit moment geen sprake van en dit werkt belemmerd voor de ontwikkeling en uitbreiding van duurzame warmtenetten.

Aandachtspunt Nationaal Warmtefonds

Wanneer uit de collectieve Wijkaanpak een warmtenet als beste alternatief voor de wijk naar voren komt, dan is wel van belang dat iedereen in de wijk mee kan doen. Met de op pagina 3 reeds benoemde beleidsinstrumenten en de daarbij benoemde integrale aanpak zou dit realistisch moeten zijn. Wij spreken gezien de stijgende marktrentes daarbij wel onze zorgen uit over de kanttekening die u heeft geplaatst bij de 0% rente voor de aan te bieden financiering vanuit het Nationaal Warmtefonds aan woningeigenaren zonder leenruimte of met een laag inkomen.

Noodzakelijk overig wetgevend kader

Betaalbaarheid, duurzaamheid en leveringszekerheid zijn voor elk energiesysteem en daarmee ook voor elk afzonderlijk warmtenet de belangrijkste publieke belangen die gewaarborgd moeten worden. Vanwege de fysische eigenschappen van het transportmedium water kenmerken warmtenetten zich door een natuurlijk monopolie. Om die reden is in 2014 de Warmtewet van kracht geworden die de particuliere eindgebruikers aanvullende bescherming biedt tegen eventuele misstanden door dit monopolie. Via de huidige Warmtewet worden met name op het eerste en het derde publieke belang toegezien. Onder andere door de in het Klimaatakkoord afgesproken Wijkaanpak en de wens om nadrukkelijker ook op de duurzaamheid van de warmtenetten te kunnen sturen, is het wetsvoorstel Wet Collectieve Warmtevoorziening (WCW) in ontwikkeling. Deze wet zou de huidige Warmtewet moeten opvolgen en moet de aanleg en bedrijfsvoering van warmtenetten voor gemeenten en warmtebedrijven gaan reguleren. In het ontwerp-beleidsprogramma Klimaat staat aangegeven dat gestreefd wordt om de WCW in 2024 in werking te laten treden. De eerder gemaakte opmerking dat een deugdelijke uitwerking tijd vergt, is zeker op de WCW van toepassing. Een onzorgvuldige uitwerking kan zeer ongewenste neveneffecten tot gevolg hebben die uiteindelijk maken dat de klimaatdoelen alleen nog maar lastiger behaald kunnen worden.

Aandachtspunten voor een doelmatige en effectieve WCW

Van belang is om te beseffen dat de warmtemarkt geen nieuwe markt is. Het is een bestaande markt met bestaande marktpartijen. Partijen die de afgelopen decennia, maar zeker ook na het afgesproken Klimaatakkoord fors hebben geïnvesteerd in de complexe en risicovolle ontwikkeling van integrale warmteprojecten. Naast de eerder genoemde voorbeelden valt uit ons eigen portfolio alleen al te denken aan de majeure ontwikkelingen van Het Groene Net in Limburg, het Regionaal Warmtenet Twente en de Brabantlijn tussen Moerdijk en Geertruidenberg. De investeringsbereidheid van partijen, zowel warmtebedrijven als potentiële klanten, is essentieel om geen stilstand in de warmtetransitie te veroorzaken. Die bereidheid kan er alleen maar zijn als er zicht is op redelijke terugverdiertijden en rendementen voor alle partijen. Een doelmatige en effectieve WCW zou dit investeringsklimaat moeten verstevigen. Een integrale benadering voor de ontwikkeling en bedrijfsvoering van elk afzonderlijk warmtenet is daarbij essentieel.

Versterk het publieke draagvlak voor warmtenetten door andere tariefregulering

Om de eerder genoemde publieke beeldvorming positief te beïnvloeden, delen wij de maatschappelijk breed gedragen wens om zo snel mogelijk over te stappen van de aardgasreferentie voor de maximale warmtetarieven naar tarieven gebaseerd op de daadwerkelijke onderliggende kosten. Zoals de ACM aangeeft, zal een wijze van tariefregulering op basis van werkelijke efficiënte kosten naar verwachting voor consumenten rechtvaardiger voelen. Daarnaast zijn warmtebedrijven zoals wij met deze vorm van tariefregulering beter in staat om onze werkelijke kosten terug te verdienen. Van belang hierbij is

wel om open en eerlijk richting de consumenten aan te geven dat de financiële ondersteuning van de duurzame warmtebronnen via de SDE++ en daarmee mede in de inkoopcontracten vooralsnog nog wel gebaseerd is op de aardgasreferentie. Bovendien is het niet vanzelfsprekend dat het loslaten van de aardgasreferentie per definitie in alle gevallen zal leiden tot lagere tarieven voor alle consumenten. De beeldvorming dat warmtebedrijven nu te hoge tarieven in rekening zouden brengen en te hoge rendementen zouden maken, is namelijk feitelijk onjuist. Verkeerd verwachtingsmanagement kan hier als een boemerang terugslaan op de publieke beeldvorming.

Vanwege de maatschappelijk breed gedragen wens om zo snel mogelijk over te stappen van de aardgasreferentie voor de maximale warmtetarieven naar tarieven gebaseerd op de daadwerkelijke onderliggende kosten geven wij u hier in overweging om deze regels in de tijd naar voor te halen. Met name de regels rondom de marktordening (samenwerkingsvormen en eigendomsstructuren) kunnen dan later worden ingevoegd. Op die manier gaat zo min mogelijk tijd verloren voor de ontkoppeling van de warmtetarieven van de aardgasprijs en wordt tevens recht gedaan aan het zorgvuldig voeren van de complexe discussies rondom de marktordening.

Ontwikkeling van duurzame warmtebronnen

Voor het publieke belang van de duurzaamheid is het voornemen om in de WCW een jaarlijkse duurzaamheidsnorm op te nemen. De maximale uitstoot CO₂ per geleverde eenheid warmte neemt daarbij stapsgewijs af richting uiteindelijk CO₂-loze warmtelevering. Indien een warmtebedrijf in een jaar niet aan de duurzaamheidsnorm van dat jaar kan voldoen, dan heeft het warmtebedrijf maximaal vijf jaar om alsnog weer op het vastgelegde afbouwpad terecht te komen. Naar aanleiding van de internetconsultatie is het voornemen om de ACM de bevoegdheid te geven om een tijdelijke ontheffing van deze duurzaamheidsnorm voor de desbetreffende collectieve warmtevoorziening aan het aangewezen warmtebedrijf te verlenen. Deze mogelijkheid wordt voor uitzonderlijke situaties geboden. Uit de investeringsplannen van het betrokken warmtebedrijf moet duidelijk naar voren komen dat uitstel geen afstel is. Op termijn zal aan de (op dat moment geldende) normstelling moeten worden voldaan. Wij zijn blij met deze aanpassing van het voorgenoemde wetsvoorstel, omdat het meer recht doet aan de praktijk met i) de voltooptijd van nieuwe duurzame bronnen en ii) bestaande collectieve warmtesystemen die moeilijk te verduurzamen zijn, waaronder ook door de actuele netcongestie op meerdere plekken in het elektriciteitsnet. Tegelijkertijd blijft het kunnen realiseren van deze duurzaamheidsdoelstellingen afhankelijk van voldoende ondersteuning van duurzame warmtebronnen, vooral om de betaalbaarheid van de warmte niet onder druk te laten komen.

Afbouwpad biomassa vraagt om extra ondersteuning alternatieve duurzame warmtebronnen

Warmtenetten en warmtebronnen zijn veelal erg afhankelijk van de lokale situatie. Niet elke warmtebron kan op elke locatie worden gerealiseerd. Denk bijvoorbeeld aan de geschiktheid van de ondergrond voor WKO of geothermie of aan de aanwezigheid van geschikt oppervlaktewater, afvalwater of industriële restwarmte. Bovendien dient de beschikbare warmtebron onder andere qua temperatuur, druk en vermogen ook nog te passen bij de aanwezige warmtevraag. Met het gekozen afbouwpad voor lagetemperatuurwarmte uit houtige biograndstoffen wordt in de basis een potentiële warmtebron die minder afhankelijk is van de specifieke lokale situatie weggenomen. Dit maakt met name de verduurzaming van bestaande warmtenetten complexer.

Vanuit het perspectief van Ennatuurlijk hadden we namelijk al geen nieuwe biomassacentrales zonder reeds verkregen SDE++ beschikking in de pijplijn zitten voor de verdere groei van onze warmtenetten. De geprognosticeerde groei vanuit de bestaande biomassacentrales kan vooralsnog gewoon doorgaan. Daarmee raakt de aankondiging om geen nieuwe SDE++ subsidies af te geven aan biomassacentrales ook niet zozeer onze groeiambities. De aankondiging raakt vooral de gewenste versnelling in de verdere verduurzaming van onze bestaande - en in die gevallen vaak nog met aardgas of biomassa verwarmde - warmtenetten. De alternatieve warmtebronnen, zoals geothermie, aquathermie en restwarmte zijn niet altijd overal toepasbaar en kennen over het algemeen ook een veel langere ontwikkeltijd. Het is daardoor niet altijd realistisch om al een alternatieve duurzame warmtebron beschikbaar te hebben, voordat de bestaande biomassacentrale uit haar SDE++ beschikking loopt. Daarnaast kennen deze alternatieve warmtebronnen vooral ook veel hogere initiële investeringen en mede daarmee ook hogere integrale kostprijzen dan nieuwe biomassacentrales of - bij vervanging - bestaande biomassacentrales. Daarmee raakt dit Kabinetsbesluit in bredere zin ook de betaalbaarheid van warmte, zeker in een situatie waarin we toegaan naar een op werkelijke efficiënte kosten gebaseerde tariefmethodiek.

In dezelfde Kamerbrief en in het concept-beleidsprogramma Klimaat is aangekondigd dat het Kabinet extra inzet zal gaan plegen op het versneld opschalen van duurzame warmtebronnen als geothermie, restwarmte en aquathermie. Dit juichen wij van harte toe. Zeker als dit niet alleen gaat zitten in financiële ondersteuning, maar ook in versnelling van vergunningsprocedures. Zoals gezegd, zijn warmtenetten en warmtebronnen erg afhankelijk van de lokale situatie. Door het versneld en juist opschalen van meerdere soorten warmtebronnen komen op meerdere plaatsen de aldaar beschikbare warmtebronnen en daarmee warmtenetten in beeld als haalbaar en betaalbaar alternatief in de warmtetransitie. Een vorm van overbrugging zal in sommige situaties voor de duurzaamheid en betaalbaarheid van de bestaande warmtenetten echter ook nog wel noodzakelijk zijn. Zeker ook nu de netcongestie op het elektriciteitsnet zorgt dat de alternatieve warmtebronnen niet van de daarvoor dikwijls noodzakelijk zijnde elektra-aansluiting kunnen worden voorzien voor de inzet van de transportpompen en warmtepompen.

Suggesties voor betere stimulering alternatieve duurzame warmtebronnen

Om onvoldoende financiering voor de onrendabele top van duurzame bronnen te adresseren worden duurzame warmtebronnen in de SDE++ gestimuleerd door verhoging van het budget in 2022 en domeinspecifieke 'hekjes' vanaf 2023. Wij ondersteunen het concept van domeinspecifieke 'hekjes' in beginsel, maar veel zal afhangen van de wijze waarop deze exact worden vormgegeven. Wij denken daar vanuit onze praktijkkennis graag in mee.

De SDE++ subsidie is een exploitatiesubsidie die in de basis uit gaat van een volwassen systeem waaraan de duurzaam geproduceerde energie geleverd kan worden. Bij duurzame warmte gaat dit principe, zeker bij de ontwikkeling van nieuwe warmtenetten of een significante uitbreiding van bestaande warmtenetten, lang niet altijd op. Ook de nieuw te ontwikkelen duurzame warmtebron kent daarmee een volloopriscio, net als de warmte-infrastructuur. Dit volloopriscio laat zich slecht mitigeren met de huidige SDE++ systematiek. Mogelijk dat hiervoor in lijn met ons verzoek om bij de verdere uitwerking van de financieringsinstrumenten de noodzakelijke integraliteit die benodigd is voor de ontwikkeling van een warmtenet mee te nemen en aangesloten kan worden bij de eerder op pagina 3 besproken nieuwe nationale subsidieregeling voor financiering van een deel van de

onrendabele top van collectieve warmteprojecten. Een afdekking van ook (een deel van) het volloopriscio aan de bronzijde kan bijdragen aan een snellere ontwikkeling van de duurzame warmtebron en daarmee het warmtenet.

Naast de hierboven geplaatste suggesties met betrekking tot de SDE++ hebben we nog een aantal andere suggesties ter ondersteuning van een versnelde ontwikkeling van alternatieve duurzame warmtebronnen die we u graag ter overweging mee zouden willen geven:

- Ondersteun en versnel de innovatie op brontechnieken door het toestaan van maatwerk aanvragen in de SDE++ of via alternatieve instrumenten. Nu kan enkel binnen bestaande categorieën met aansluiting op de geldende subsidievoorwaarden een SDE++ beschikking worden aangevraagd. Wij zouden graag zien dat voor innovatieve brontechnieken, zoals bijvoorbeeld de ijzerbrandstoftechnologie, gewerkt zou kunnen worden met een maatwerkvoorstel, getoetst door een extern gekwalificeerde partij, om nieuwe brontechnieken sneller te kunnen introduceren;
- Om de onzekerheid rondom de bodemgeschiktheid voor geothermie te mitigeren, zouden wij het toejuichen als op meer plekken in het land die veel potentie laten zien voor de ontwikkeling van warmtenetten via een nationaal programma exploratieputten zouden worden gerealiseerd;
- Biedt financiële en wettelijke ondersteuning voor de versnelde ombouw van bestaande warmte-infrastructuren. Voor de toepassing van warmtebronnen met lagere temperaturen is het noodzakelijk dat ook de verwarmingssystemen bij eindgebruikers aangepast worden. Te denken valt hierbij aan subsidies voor de aanpassing en het opnieuw inregelen van binneninstallaties en het toestaan en mogelijk maken van alternatieve warmtapwatersystemen.
- Sta voor de toepassing van houtige biomassa wel de variant met cascadering toe. Nu worden nog wel hoge temperatuur toepassingen toegestaan met houtige biomassa. Echter, veelal kan de industrie niet de volledige thermische potentie benutten doordat de uitkoeling regelmatig te gering is vanwege de stoomproductie. Cascadering met stadsverwarming maakt het dan mogelijk om ook de condensatiewarmte te benutten. Ofwel de thermische capaciteit van de gebruikte houtige biograndstoffen wordt dan optimaler benut.
- Investeer tot slot in goede publieke informatievoorziening over de verschillende alternatieve duurzame warmtebronnen. Zorg voor rugdekking voor partijen die deze warmtebronnen willen ontwikkelen. Voorkom zo dat de negatieve aandacht op biomassa verlegt wordt naar andere duurzame warmtebronnen zoals geothermie, restwarmte en aquathermie. Elke technologie heeft voor- en nadelen, maar we hebben ze allemaal nodig om de doelstellingen van 55% CO₂-reductie in 2030 en CO₂-neutraal in 2050 te kunnen behalen.

Samenvattend

Vanuit Ennatuurlijk onderschrijven wij de noodzaak tot versnelling in het klimaatbeleid en wij zijn dan ook verheugd met de voortvarendheid waarmee dit kabinet deze wenst op te pakken. Wij zien echter ook dat vooralsnog veel beleidsinstrumenten pas op hoofdlijnen zijn uitgewerkt, waarbij de werkelijke impact toch vooral afhankelijk is van de detailuitwerking van die beleidsinstrumenten. Hopelijk draagt onze bovenstaande reactie op uw consultatie over het concept-beleidsprogramma Klimaat bij aan de verdere en zorgvuldige uitwerking van deze en wellicht toekomstige beleidsinstrumenten. Uiteraard treden we graag in overleg met u en uw ministerie over deze uitwerking.

Met vriendelijke groet,

Ernst Japikse
Directeur
Ennatuurlijk B.V.